

UDK

*Душан Пејкић*адвокат из Београда¹

ПРИКАЗ ЗАКОНА О ДИГИТАЛНОЈ ИМОВИНИ

Сажетак:

Доношењем Закона о дигиталној имовини, Србија, као једна од првих земаља у свету, покушава да на свеобухватан начин регулише област крипто имовине и са њом повезаних финансијских технологија. Циљеви доношења закона се тичу смањења ризика и злоупотреба које су повезане са пословањем са крипто имовином, као и њеног даљег развоја. Међутим, изазови који су стављени пред законодавца у овој области свакако нису мали и постоје бројне недоумице. Стога је пожељно у наредном периоду пратити ефекат и адекватност регулаторних решења за које се определио српски законодавац.

Кључне речи: дигитална имовина, виртуелне валуте, дигитални токени, крипто имовина, крипто валуте, блокчеин, дистрибуиране базе података

I. Разлози за регулисање и обухват Закона

Закон о дигиталној имовини² усвојен је у децембру 2020. године, а самим Законом је предвиђено да ступа на снагу 8 дана након доношења, а да се примењује по истеку шест месеци од дана његовог ступања на снагу.

Према образложењу из нацрта предлога Закона, најважнији разлози за доношење ЗДИ су: 1) регулисање тржишта дигиталне имовине, у циљу његовог унапређења и развоја, с једне стране, и спречавања злоупотреба дигиталне имовине у криминалне сврхе, с друге стране, 2) омогућавање финансирања помоћу инвестиционих токена, 3) унапређење и развој тржишта капитала коришћењем дигиталне технологије и 4) јачање оквира за борбу против злоупотреба на тржишту дигиталне имовине, као и прања новца и финансирања тероризма.

¹ Заједничка адвокатска канцеларија Томић Синђелић Гроза, Београд

² Закон о дигиталној имовини – ЗДИ, *Службени гласник РС*, бр. 153/2020.

Разлози за доношење ЗДИ се могу поделити у две групе: 1) оне који се односе на развој дигиталне имовине и 2) оне које се односе на спречавање злоупотреба дигиталне имовине. Без обзира на прокламоване разлоге, чини се да је друга група била преовлађујући мотив за доношење ЗДИ, с обзиром да се дигитална имовина сасвим лепо развијала и без интервенције законодавца. На то указује и чињеница да бројна друга законодавства покушавају да пронађу одговарајуће решење на основу којег би спречила злоупотребе у овој области, посебно у вези са финансирањем тероризма и прањем новца.

ЗДИ уређује следеће области: 1) издавање дигиталне имовине и секундарно трговање дигиталном имовином, 2) пружање услуга повезаних с дигиталном имовином, 3) заложно и фидуцијарно право на дигиталној имовини, 4) надлежност Комисије за хартије од вредности (у даљем тексту: Комисија) и Народне банке Србије; 5) надзор над применом ЗДИ.³

II. Проблеми у регулисању дигиталне (крипто) имовине

Крипто имовина представља подврсту дигиталне имовине, односно финансијске технологије (енг. *Fintech*), која је базирана на технологији „блокчеина” (енг. *Blockchain*) и дистрибутивних база података (енг. *Distributed Ledger Technology – DLT*) или друга слична технологија.

Развој крипто имовине и крипто валута почиње 2008. године стварањем „биткоина” (енг. *Bitcoin*), као прве и типичне криптовалуте. Након тога, крипто валуте су доживеле нагли развој, тако да у овом тренутку постоји на хиљаде крипто валута које су настале по том или сличном моделу, а укупна тржишна капитализација биткоина износи преко 751 милијарди америчких долара.⁴

Биткоин је од почетка препознат као поуздано средство од стране криминалних организација, тако да је често коришћен за плаћање забрањених роба и услуга и илегалне трансакције уопште. Примера ради, коришћен је за плаћање роба и услуга на „веб сајту” *Silk Road* на коме се трговало са преко 13.000 контролисаних супстанци, а на посебним листинзима се налазио малициозни софтвер, пиратски медијски садржаји, лажни пасоши и хакерске услуге.⁵ О опсегу забрањених активност на овом сајту говори и то да су истрагу заједнички водиле бројне америчке федералне агенције за борбу против криминала са врло раз-

³ ЗДИ, чл. 1.

⁴ <https://coinmarketcap.com/all/views/all/>, 20. 5. 2021.

⁵ Report to the Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, U.S. Senate, United States Government Accountability Office, 2014, 30.

ноликим надлежностима – *FBI, DEA, IRS, ICE-HIS, BATFE, Secret Service, U.S. Marshals Service, and Treasury's Office of Foreign Assets Control* – заједно са полицијским званичницима из Њујорка, Аустралије, Исланда, Ирске и Француске.⁶

Велике могућности за злоупотребу крипто имовине, а посебно крипто валута, потиче из анонимности коју ове технологије пружају својим корисницима, тако да су погодне за прање новца, финансирање тероризма и пореску евазију.⁷ Ипак, нису све крипто валуте анонимне, односно неке од њих пружају само псеудоанимност, што значи да се применом значајних средстава и комплексних метода може доћи до идентитета њихових корисника.⁸ Тако је биткоин псеудоанонимна крипто валута, а пример за валуту која пружа потпуну анонимност је „монеро” (*Monero*).

Следећи изазов за регулаторе је то што је крипто имовина до сада измицала успешном дефинисању, тако да не постоји ни приближан консензус око њене природе. У погледу крипто валута, као врсте крипто имовине, присутна су мишљења да се ради 1) о новцу, односно да крипто валуте имају све карактеристике новца, 2) о покретним стварима, 3) о роби, 4) о хартијама од вредности, те 5) о *sui generis* појави, која има све или неке карактеристике претходно наведених појмова. Осим тога, њихова појава је довела до преиспитивања добро познатих појмова, попут новца или хартија од вредности, а решења се траже и у историјским монетарним системима, попут златног стандарда,⁹ или немачког система издавања приватног новца из 19. века¹⁰. То је довело и до великих разлика у регулаторном приступу, а предлози и примењена решења иду од потпуне или делимичне забране стварања и употребе крипто имовине до њене потпуне либерализације.¹¹

⁶ *Ibid.*

⁷ Robby Houben, Alexander Snyers, „Cryptocurrencies and blockchain: Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion”, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, 2018, 53.

⁸ *Ibid.*

⁹ Hossein Nabilou, André Prüm, „Ignorance, Debt, and Cryptocurrencies: The Old and the New in the Law and Economics of Concurrent Currencies”, *Journal of Financial Regulation*, Volume 5, Issue 1, 2019, 41.

¹⁰ Ousmène Jacques Mandeng, „Cryptocurrencies, Monetary Stability and Regulation: Germany's Nineteenth Century Private Banks of Issue, LSE, Institute of Global Affairs, 2018, 17.

¹¹ За преглед различитих регулаторних решења видети: Regulation of Cryptocurrency Around the World, The Law Library of Congress, Global Legal Research Center, 2018.

Посебан проблем повезан са крипто имовином је изразито висока волатилност, односно флукуација њене вредности, као и са тим повезан ризик.

Међутим, од почетка су крипто валуте коришћене и за легитимне сврхе, мада су и тада уживале велико неповерење јавних власти, пре свега с обзиром на то да су могућности за пореску евазију огромне. Потребно да се прошири употреба дигиталне (крипто) имовине у легитимне сврхе је један од главних разлога за регулисање ове области.

Такође, треба имати у виду да постоје докази да регулаторне активности, па и саме вести о потенцијалним регулаторним активностима и променама статуса крипто валуте, имају јак утицај на тржиште крипто валута, што указује да је могуће остварити ефикасан регулаторни оквир у овој области.¹²

III. Предмет регулисања ЗДИ и дефиниција дигиталне имовине

Основни предмет регулисања према ЗДИ су: 1) дигитална имовина, 2) виртуелне валуте и 3) дигитални токени. Појам дигиталне имовине је шири појам који у себи обухвата и виртуелне валуте и дигиталне токене, као и њихове хибридне облике.

1. Дигитална имовина

Према ЗДИ, дигитална имовина, односно виртуелна имовина, означава дигитални запис вредности који се може дигитално куповати, продавати, размењивати или преносити и који се може користити као средство размене или у сврху улагања.¹³ Наведена дефиниција обухвата све облике дигиталне имовине, укључујући и институте који су од раније познати у домаћем законодавству и који су регулисани другим законима, попут електронског новца, који је уређен Законом о платним услугама¹⁴ Због тога је у самој дефиницији уведен и коректив по коме *законско средство плаћања и група финансијска имовина која је уређена*

¹² Raphael Auer, Stijn Claessens, „Regulating cryptocurrencies: assessing market”, *BIS Quarterly Review*, 2018, 63.

¹³ ЗДИ, чл. 2, ст. 1, тач. 1.

¹⁴ Закон о платним услугама, *Службени гласник РС*, бр. 139/2014 и 44/2018. Електронски новац у великој мери подсећа на стабилне крипто валуте чија је вредност повезана с вредношћу законског средства плаћања или једног или више имовинских права која имају мале промене вредности (попут злата), тако да постоје одређени проблеми њиховог раздвајања у теорији и пракси.

групим законима не представља дигиталну имовину, осим када је груписање уређено ЗДИ.

Овако широко постављена дефиниција дигиталне имовине, по којој скоро сваки дигитални запис са одређеном вредношћу спада у дигиталну имовину осим ако није искључен посебним законом, може довести до прешироког обухвата овог закона, као и проблема са разграничењем између примене ЗДИ и других прописа којима су регулисани институти који иначе садрже све карактеристике дигиталне имовине.

Посебно треба имати у виду да дигитална имовина сама по себе није проблематична са аспекта регулисања, већ управо супротно, у највећем броју случајева се ради о одавано познатим институтима (попут дематеријализованих хартија од вредности), чија дигитализација је заправо олакшала посао регулаторима и контролорима, с обзиром да је ову имовину и трансакције повезане са њом изузетно лако пратити, као и да се ти процеси могу значајно аутоматизовати.

Категорија дигиталне имовине која је проблематична са регулаторног и контролног аспекта је крипто имовина, односно ова врста дигиталне имовине која је до сада измицала било ком ефикасном поступку контроле услед својих инхерентних особина и начина функционисања, а већина законодавстава је једноставно затечена наглим и аутономним развојем ових финансијских технологија.

Осим тога, на овај начин се разводњава регулаторни утицај тако што се правила којима је уређена одређена област са посебним карактеристикама која, према томе, захтева и специфична законодавна решења, примењују и у областима које те карактеристике немају.

Примера ради, према предлогу Уредбе европског парламента и већа о тржиштима крипто имовине и измени Директиве (ЕУ) 2019/1937) изричито је предвиђено да се први циљ прописа односи на правну сигурност, односно да је потребан снажан правни оквир да би се омогућио развој тржишта крипто имовине у Европској унији којим се јасно дефинише регулаторни третман свих облика криптоимовине који нису обухваћени постојећим прописима о финансијским услугама.¹⁵

2. Виртуелна валута и токен

На сличан начин ЗДИ дефинише и виртуелну валуту и дигитални токен, односно не везује их искључиво за технологије крипто имовине.

¹⁵ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, Brussels, 24.9.2020 COM(2020) 593 final2020/0265 (COD), 2, – Предлог Уредбе ЕУ о криптоимовини.

Виртуелна валута је дефинисана као врста дигиталне имовине коју није издала и за чију вредност не гарантује централна банка, нити други орган јавне власти, која није нужно везана за законско средство плаћања и нема правни статус новца или валуте, али је физичка или правна лица прихватају као средство размене и може се кувати, продавати, размењивати, преносити и чувати електронски.¹⁶

У вези са виртуелним валутама од значаја је и дефиниција „дигиталног токена“ који је врста дигиталне имовине и означава било које нематеријално имовинско право које у дигиталној форми представља једно или више других имовинских права, што може укључивати и право корисника дигиталног токена да му буду пружене одређене услуге.¹⁷

Такође, ЗДИ прокламује начело технолошке неутралности, односно прописује да се његове одредбе примењују на сву дигиталну имовину без обзира на технологију на којој је та дигитална имовина заснована,¹⁸ као и на пружање свих услуга повезаних с дигиталном имовином без обзира на технологију на којој се заснива пружање тих услуга.¹⁹

IV. Издавање дигиталне имовине и секундарно трговање дигиталном имовином

Генерално узев, поступак издавања дигиталне имовине подсећа на поступак јавне понуде хартија од вредности (енг. *Initial Public Offering – IPO*), укључујући и објављивање проспекта, чак и када то није уређено прописима.²⁰ Анализом одредби ЗДИ се може закључити да је примењен управо овај модел.²¹ Такође, приметан је утицај Предлога Уредбе ЕУ о крипто валутама, с обзиром на сличност правила између два прописа.

ЗДИ предвиђа либералан режим у погледу услова за издавање (креирање) дигиталне имовине, односно издавање дигиталне имовине је дозвољено по себи, без додатних услова и ограничења.²² Међутим, оглашавање иницијалне понуде дигиталне имовине која се издаје у Србији је дозвољено само под условима прописаним законом.²³

¹⁶ ЗДИ, чл. 2, ст. 1, тач. 2.

¹⁷ ЗДИ, чл. 2, ст. 1, тач. 3.

¹⁸ ЗДИ, чл. 8, ст. 1.

¹⁹ ЗДИ, чл. 8, ст. 2.

²⁰ Издавање крипто валута се тако и означава, или прилагођено контексту, *Initial Coin Offering – ICO*.

²¹ Види: Закон о тржишту капитала, *Службени гласник РС*, бр. 31/2011, 112/2015, 108/2016, 9/2020 и 153/2020.

²² ЗДИ, чл. 16, ст. 2.

²³ ЗДИ, чл. 16, ст. 3.

Услови за оглашавање иницијалне понуде дигиталне имовине зависе пре свега од тога да ли је одобрен „бели папир” или не. Бели папир представља документ 1) који се објављује приликом издавања дигиталне имовине, 2) који садржи податке о издаваоцу дигиталне имовине, дигиталној имовини и ризицима повезаним с дигиталном имовином и 3) који омогућава инвеститорима да донесу *информисану* инвестициону одлуку.²⁴

Надзорни орган решењем одобрава бели папир, а у поступку одобравања проверава да ли су испуњени услови предвиђени законом.²⁵ Неопходно је нагласити да одобрење објављивања белог папира не подразумева да је надзорни орган одобрио сврсисходност издавања дигиталне имовине нити да је потврдио приказане финансијске и техничке информације.²⁶ Бели папир мора да садржи све информације о лицима која су одговорна за тачност и потпуност информација, а сву одговорност за садржај белог папира сносе 1) издавалац, 2) одговорно лице издаваоца, односно његов заступник, као и 3) независни ревизори издаваоца (у вези са информацијама из финансијских извештаја из белог папира који су обухваћени њиховим извештајем о ревизији), и 4) друго лице које преузме одговорност за тачност и потпуност информација у делу белог папира за који је преузело одговорност (само у вези са тим информацијама).²⁷ Овде се ради о важним законским одредбама, јер чињеница да је бели папир одобрен од стране надлежних органа не би требало да створи утисак код инвеститора да су ризици инхерентни дигиталној (крипто) имовини елиминисани или да је издавање дигиталне (крипто) имовине подржано, односно гарантовано од стране надлежних органа Републике Србије.

Као што је горе наведено, садржина белог папира подсећа на садржину проспекта код јавне понуде хартија од вредности. Бели папир треба да садржи: 1) податке о издаваоцу, укључујући и главне учеснике у дизајнирању и развоју дигиталне имовине, 2) детаљан опис разлога за иницијалну понуду и намене средстава прикупљених иницијалном понудом, 3) податке о дигиталној имовини која се нуди, укључујући детаљан опис права и обавеза који проистичу из дигиталне имовине, податке о секундарном трговању дигиталном имовином, као и податке о количини (броју јединица) дигиталне имовине која се нуди, односно

²⁴ ЗДИ, чл. 2, ст. 1, тач. 9.

²⁵ ЗДИ, чл. 23, ст. 1 и 2.

²⁶ ЗДИ, чл. 23, ст. 3.

²⁷ ЗДИ, чл. 21.

о начину одређивања количине дигиталне имовине која се нуди, 4) детаљан опис услова иницијалне понуде, укључујући и детаљан опис свих посебних услова иницијалне понуде који важе за различите категорије стичалаца, посебно у погледу дигиталне имовине коју стичу издавалац и са њим повезана лица, и праг успешности (ако постоји), 5) опис ризика везаних за издаваоца, дигиталну имовину, иницијалну понуду дигиталне имовине и спровођење пројекта који се односи на ту имовину, 6) детаљан опис техничких процедура на основу којих се врши издавање дигиталне имовине, 7) детаљан опис процедура и технологије који се примењују ради очувања сигурности новчаних средстава и дигиталне имовине прикупљене путем иницијалне понуде, 8) опис процедура које обезбеђују испуњење обавеза у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, 9) одредбе о примењивим прописима и надлежности судова, и 10) изјаве одговорних лица.

Иницијалну понуду дигиталне имовине за коју није одобрен бели папир је без акта надзорног органа могуће оглашавати у следећим случајевима: 1) ако је иницијална понуда упућена мањем броју од 20 физичких и/или правних лица, 2) ако укупан број дигиталних токена који се издају није већи од 20, 3) ако је иницијална понуда упућена купцима/инвеститорима који купују/улажу у дигиталну имовину у вредности од најмање 50.000 евра по купцу/инвеститору, и 4) ако је укупна вредност дигиталне имовине коју током периода од 12 месеци издаје један издавалац мања од 100.000 евра.²⁸ Такође, и у овом случају је могуће објавити бели папир без обзира што није одобрен, али је неопходно то нагласити у самом белом папиру.²⁹

Секундарно трговање дигиталном имовином је дозвољено у сваком случају и без обзира да ли је дигитална имовина издата у Србији или у иностранству, као и да ли је бели папир одобрен. Ипак, као и код иницијалне понуде, прописана су ограничења у вези са оглашавањем дигиталне имовине за коју бели папир није одобрен. У том случају је оглашавање дозвољено само у складу са актом надзорног органа, осим 1) када је за такву дигиталну имовину одобрен накнадни бели папир, 2) када је за такву дигиталну имовину у држави чланици Европске уније одобрен бели папир, односно документ који одговара белом папиру и 3) када се ради о дигиталној имовини којом се у значајној мери тргује на глобалном тржишту преко лиценцираних, односно регистрованих платформи у складу с прописима Европске уније којима се уређује

²⁸ ЗДИ, чл. 17, ст. 2.

²⁹ ЗДИ, чл. 17, ст. 3.

спречавање прања новца и финансирања тероризма, односно у складу са другим одговарајућим прописима којима се уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма.³⁰

На одобравање накнадног белог папира, који се може објавити када је у питању дигитална имовина која је већ издата, сходно се примењују правила која уређују објављивање белог папира.

Постоје два начина обављања секундарног трговања дигиталном имовином. Први начин се спроводи путем платформе за трговање дигиталном имовином којом управља организатор платформе: на овај начин могу да тргују друштва која имају дозволу надзорног органа за пружање услуга повезаних с дигиталном имовином, као и сва друга правна лица, предузетници и физичка лица.³¹ Такође, дозвољено је *ОТС* трговање, односно закључивање и спровођење трансакција путем *ОТС* трговања, када уговорне стране нису дужне да користе услуге било ког пружаоца услуга повезаних с дигиталном имовином.³²

Осим тога, на издавање дигиталне имовине која има све одлике финансијског инструмента, као и на секундарно трговање и пружање услуга повезаних с таквом дигиталном имовином, примењује се закон којим се уређује тржиште капитала, осим у случају када су испуњени следећи услови: 1) када дигитална имовина нема одлике акција, 2) када дигитална имовина није заменљива за акције, и 3) када укупна вредност дигиталне имовине, коју током периода од 12 месеци односно током примарне продаје издаје један издавалац, не прелази износ од 3.000.000 евра. Наведени изузетак је прописан како би се олакшао тзв. *Crowd Funding* и повећао приступ капиталу мањим привредним субјектима.

Коришћење „паметних уговора” у секундарном трговању дигиталном имовином је дозвољено, с тим што је пружалац услуга повезаних с дигиталном имовином дужан да за коришћење паметних уговора прибави пристанак корисника дигиталне имовине.³³

Најзад, виртуелне валуте не могу се уносити као улог у привредно друштво, али се ова забрана не односи на дигиталне токене. С обзиром да је код многих облика виртуелне имовине јако тешко проценити ком тачно облику припадају, Комисија за хартије од вредности утврђује листу токена који се у ову сврху могу користити.³⁴

³⁰ ЗДИ, чл. 31, ст. 5.

³¹ ЗДИ, чл. 32.

³² ЗДИ, чл. 36.

³³ ЗДИ, чл.37.

³⁴ ЗДИ, чл. 14.

V. Заложно и фидуцијарно право на дигиталној имовини

На дигиталној имовини се може успоставити заложно право, на које се, с обзиром на специфичности предмета залог, примењују примарно одредбе ЗДИ као посебног закона. Уговором о залози на дигиталној имовини обавезује се залогодавац према повериоцу (у даљем тексту: заложни поверилац) да му пружи обезбеђење за његово потраживање према залогодавцу или трећем лицу тако што ће се повериочево право залог на дигиталној имовини залогодавца успоставити у складу са одредба ЗДИ.³⁵ Законом су прописани обавезни елементи уговора о залози на дигиталној имовини, као и његова правна форма (електронска или писмена форма, односно на трајном носачу података који омогућава чување и репродуковање изворних података у неизмењеном облику).³⁶

У начину стицања заложног права на дигиталној имовини, а посебно на крипто имовини, огледа се сва специфичност залагања ове врсте имовине. Наиме, за крипто имовину је карактеристично да се њоме може располагати само ако се поседује криптографски кључ који то омогућује. Ово правило је у тој мери изражено да губитак криптографског кључа по правилу води и губљењу права на крипто имовини, односно ова имовина постаје неупотребљива и њоме се не може даље располагати. С обзиром на то, може се аргументовати да се државина над крипто имовином успоставља контролом над криптографским кључем.

Друга карактеристика крипто имовине које је од значаја је њена децентрализованост, односно код крипто имовине не постоји централни орган који би могао ограничити њен даљи пренос и располагање; за учествовање у трансакцији, корисник се легитимише криптографским кључем. Због тога се код ове имовине публицитет и контрола над предметом залог може постићи само ако треће лице има контролу над криптографским кључем, а из контроле над криптографским кључем су искључени залогодавац или други учесници у послу, попут заложног повериоца или заложног дужника.

Због тога је услов за упис заложног права на дигиталној имовини у регистар заложног права да је дигитална имовина која је предмет заложног права претходно поверена на чување и администрирање пружаоцу услуга повезаних са дигиталном имовином који има и дозволу за вођење регистра заложног права на дигиталној имовини.³⁷ Истовремено,

³⁵ ЗДИ, чл. 98, ст. 1.

³⁶ ЗДИ, чл. 98, ст. 2 и 5.

³⁷ ЗДИ, чл. 99, ст. 2.

пружалац услуга је дужан да приликом уписа заложног права *ономоћући даље располагање заложеном дигиталном имовином, као и да обезбеди да заложеном дигиталном имовином није моћуће располагајући све до намирања обезбеђеног потраживања, односно брисања заложног права.*³⁸ Изузетно, уговором о залози може бити дозвољено располагање заложеном дигиталном имовином, али у том случају пружалац услуга чува заложену дигиталну имовину до намирања обезбеђеног потраживања, односно брисања заложног права.³⁹

Осим залог, на дигиталној имовини се може успоставити фидуција. Уговором о фидуцији дигиталне имовине обавезује се фидуцијарни дужник (у даљем тексту: фидуцијант) према фидуцијарном повериоцу (у даљем тексту: фидуцијар) да на њега, у сврху обезбеђења потраживања, пренесе право својине на дигиталној имовини, а фидуцијар се обавезује да, у складу са тим уговором, примљена или еквивалентна средства обезбеђења врати фидуцијанту по извршењу обезбеђеног потраживања, односно истовремено с тим извршењем.⁴⁰ Уговор о фидуцији дигиталне имовине може се, осим у сврху обезбеђења потраживања, закључити и у другу сврху која у том случају мора бити дефинисана самим уговором о фидуцији дигиталне имовине.⁴¹

VI. Пружање услуга повезаних са дигиталном имовином

Ради пружања услуга повезаних са дигиталном имовином неопходно је добијање дозволе надзорног органа, а сам пружалац услуга може да обавља само оне послове и услуге који су непосредно повезани са услугама повезаним с дигиталном имовином.⁴²

Услуге повезане с дигиталном имовином обухватају: 1) пријем, пренос и извршење налога који се односе на куповину и продају дигиталне имовине за рачун трећих лица, 2) услуге куповине и продаје дигиталне имовине за готов новац и/или средства на рачуну и/или електронски новац, 3) услуге замене дигиталне имовине за другу дигиталну имовину, 4) чување и администрирање дигиталне имовине за рачун корисника дигиталне имовине и са тим повезане услуге (обухватају контролу над средствима помоћу којих се приступа дигиталној имовини – нпр. крип-

³⁸ ЗДИ, чл. 99, ст. 3.

³⁹ ЗДИ; чл. 99, ст. 4.

⁴⁰ ЗДИ, чл. 121, ст. 1.

⁴¹ ЗДИ, чл. 121, ст. 4.

⁴² ЗДИ, чл. 4, ст. 1 и 2.

тографски кључеви), као и са тим повезане услуге (нпр. администрирање средствима обезбеђења), 5) услуге у вези са издавањем, понудом и продајом дигиталне имовине, са обавезом њеног откупа (покровитељство) или без те обавезе (агентура), 6) вођење регистра заложног права на дигиталној имовини, 7) услуге прихватања/преноса дигиталне имовине, 8) управљање портфолиом дигиталне имовине, 9) организовање платформе за трговање дигиталном имовином.⁴³

Искључена је примена ЗДИ: 1) на трансакције с дигиталном имовином ако се те трансакције врше искључиво у оквиру ограничене мреже лица која прихватају ту дигиталну имовину,⁴⁴ 2) „рударење” дигиталне имовине, односно стицање дигиталне имовине учествовањем у пружању услуге рачунарског потврђивања трансакција у информационим системима који се односе на одређену дигиталну имовину (рударење је поступак типичан за крипто имовину).⁴⁵

Пружалац услуга повезаних са дигиталном имовином мора бити организован у форми привредног друштва, а предвиђен је и услов минималног капитала привредног друштва и то: 1) 20.000 евра – ако привредно друштво намерава да пружа услуге повезане с дигиталном имовином из члана 3 став 1 тачке 1 до 6 ЗДИ; 2) 50.000 евра – ако привредно друштво намерава да пружа услуге повезане с дигиталном имовином из члана 3 став 1 тачке 7 и 8 ЗДИ; 3) 125.000 евра – ако привредно друштво намерава да пружа услуге повезане с дигиталном имовином из члана 3 став 1 тачка 9 ЗДИ.⁴⁶ Осим наведених услова, пружалац услуга повезаних са дигиталном имовином има и бројне друге обавезе којих је дужан да се придржава у свом пословању, попут обавеза: 1) у погледу управе друштва,⁴⁷ те 2) кадровске и организационе оспособљености⁴⁸.

Пружалац саветодавних услуга није дужан да за пружање тих услуга прибави дозволу надзорног органа, али је у том случају дужан да то саопшти сваком кориснику, као и да ту информацију истакне на својој интернет презентацији.⁴⁹

⁴³ ЗДИ, чл. 3, ст. 1.

⁴⁴ ЗДИ, чл. 6, ст. 1.

⁴⁵ ЗДИ, чл. 6, ст. 2.

⁴⁶ ЗДИ, чл. 54, ст. 1.

⁴⁷ ЗДИ, чл. 60.

⁴⁸ ЗДИ, чл. 63.

⁴⁹ ЗДИ, чл. 55, ст. 1 и 4.

VII. Надлежност и надзор

Надлежни органи за одлучивање у управним поступцима, доношење подзаконских аката, надзор над обављањем послова и остваривање других права и обавеза надзорног органа су 1) Народна банка Србије и 2) Комисија за хартије од вредности. Подела надлежности је установљена тако што је Народна банка надлежна за виртуелне валуте, а Комисија за хартије од вредности је надлежна за дигиталне токене и дигиталну имовину која има одлике финансијских инструмената.⁵⁰ Надлежност је подељена када одређени облик дигиталне имовине има истовремено карактеристике и виртуелне валуте и дигиталног токена.⁵¹

VIII. Закључак

Дигитална имовина, а посебно њена категорија крипто имовина, у све већој мери заокупља пажњу законодаваца широм света. Примера ради, у овом тренутку се Европска унија налази при крају процеса усвајања Уредбе ЕУ о крипто имовини чији је циљ, између осталог, и хармонизација прописа држава чланица у овој области, посебно имајући у виду да се у већини држава чланица услуге повезане са крипто имовином пружају ван регулаторног оквира.⁵² Решења која усваја ЗДИ су углавном на трагу предлога ове Уредбе, мада постоје и одређена одступања.

С друге стране, с обзиром на бројност различитих приступа овој теми и на непостојање довољно емпиријских података о утицају регулаторних модела на ову област финансијских услуга, у овом тренутку није ни приближно могуће с извесношћу проценити адекватност законодавног приступа за који се определио српски законодавац. Међутим, ово није могуће урадити ни поводом могућих алтернатива.

С обзиром на то, у наредном периоду је пожељно пажљиво евалуирати ефекте ЗДИ и подзаконских аката на учеснике на тржишту дигиталних имовина, као и на ефикасност у погледу сузбијања злоупотреба и поспешивања даљег развоја ових технологија. Ово тим пре што се ради о изузетно динамичној области, чија је будућност крајње неизвесна.

Досадашњи развој ових финансијских услуга се одвијао у крајње либералној атмосфери, са мало или нимало утицаја из сфере легисла-

⁵⁰ ЗДИ, чл. 10, ст. 1 и 2.

⁵¹ ЗДИ, чл. 10, ст. 3.

⁵² Предлог Уредбе ЕУ о крипто имовини, 4.

тиве. С тим у вези, велико је питање како ће субјекти, који су навикли да послују на одређени начин, успети да се прилагоде новим условима пословања, у којима имају обавезе усклађености које се могу мерити са обавезама банака и субјеката тржишта капитала.

На крају, без обзира што честе промене прописа генерално нису пожељне, у овој области може бити препоручљиво усвојити проактиван приступ како би се на законодавном плану постигли жељени циљеви.

Dušan Pejkić

attorney at law in Belgrade
TSG Law Office, Belgrade

REVIEW OF THE LAW ON DIGITAL PROPERTY

Summary:

With the adoption of the Law on Digital Property, Serbia, as one of the first countries in the world, is trying to comprehensively regulate the area of crypto assets and related financial technologies. The goals of the Law are to reduce the risks and abuses associated with cryptocurrency services, as well as its further development. However, the challenges posed to the legislator in this area are certainly not insignificant and there are numerous doubts. Therefore, it is desirable to monitor the effect and adequacy of regulatory solutions chosen by the Serbian legislator in the coming period.

Key words: digital assets, virtual currencies, digital tokens, crypto assets, cryptocurrencies, blockchain, distributed ledger technology